

2. Cohen Y. On the Effect of Class Size on the Evaluation of Lecturers' Performance / Y. Cohen // The American Statistician. – November, 1983. – Vol. 37. – № 4. – P. 331–333.

3. Calveric S. B. Elementary Teachers' Assessment Belief and Practices: Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy at Virginia Commonwealth University / S. B. Calveric. – Virginia, 2010. – 135 p.

4. Barone A. T. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Education in the Graduate Division of the University of California, Berkeley / A. T. Barone. – Fall, 2012.

5. Jeynes William. American education history: school, society, and the common good. United States / William Jeynes. – Washington, 2007. – 469 p.

6. Schulman N J. [Електронний ресурс] / N. Schulman. – Режим доступу: <http://jneilschulman.agorist.com/category/an-author-on-literature/>

7. Carnegie Dale book [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?ei>.

8. Безп'ятчук Жанна. Проект держбюджету від Трампа: менше освіти, чистої води і грантів, більше оборони [Електронний ресурс] / Жанна Безп'ятчук. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/proekt-derzhbiudzhetu-vid-trampa-menshe-osvity-chystoi-vody-i-hrantiv-bilshe-oborony>.

References

1. Trace A. S. What Ivan Knows That Johnny Doesn't [Електронний ресурс] / A. S. Trace. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search>.

2. Harris A.J. Ivan and Johnny – a critical review JSTOR [Електронний ресурс]. The Reading Teacher / A. J. Harris. – Режим доступу: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/20197610?uid=3739232&uid=2&uid=4&sid=21104193586603>.

3. Cohen Y. On the Effect of Class Size on the Evaluation of Lecturers' Performance / Y. Cohen // The American Statistician. – November 1983. – Vol. 37. – № 4. – P. 331–333.

4. Calveric S. B. Elementary Teachers' Assessment Belief and Practices: Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy at Virginia Commonwealth University / S. B. Calveric. – Virginia, 2010. – 135 p.

5. Barone A. T. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Education in the Graduate Division of the University of California, Berkeley / A. T. Barone – Fall, 2012.

6. Jeynes William. American education history: school, society and the common good. United States / William Jeynes. – Washington, 2007. – 469.

7. Schulman N J. [Електронний ресурс] / N. Schulman. – Режим доступу: <http://jneilschulman.agorist.com/category/an-author-on-literature/>

8. Carnegie Dale book [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?ei>.

9. Bezpyatchuk Zhanna Proekt derzhbiudzhetu vid Trampa: menshe osvity, chystoyi vody i hrantiv, bilshе oborony [Elektronnyy resurs] / Zhanna Bezpyatchuk. – Rezhym dostupu: <https://hromadske.ua/posts/proekt-derzhbiudzhetu-vid-trampa-menshe-osvity-chystoi-vody-i-hrantiv-bilshe-oborony>.

Надійшла до редколегії 18.02.18

Iryna Zvorych, Doctor of Science (Pedagogics), Senior Staff Scientist
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

USA HIGHER EDUCATION REFORMING – EXPERIENCE FOR HIGHER LEARNING INSTITUTIONS OF UKRAINE

The higher education reform in the USA is conditioned by certain processes of graduates' competitiveness, market orientation and the tendency to form a single educational space. Significant success has been achieved in the US Higher Education. The American higher education system integrated all the best with the education of other countries and thus influenced to the crisis overcoming in the country, partly contributed to solve the unemployment problem, poverty, improve the women situation, people with disabilities, representatives of national minorities. The history events, socio-economic transformations, aspiration to be a leader in the world market, influenced respectively to the development of state higher education. Through reforms in American society, education has become more open, diverse, versatile. It differs from European standards, characterized as democratic education, open to all interested persons.

The most important achievement of American Education is the system of teachers' assessment, which involves students, colleagues, the state authority, the administration of Higher Learning Institution.

This article focuses on the brief history events of reforming the US education; the approaches to assessing the teachers' professional activity; the attempt to compare these reproaches of both system of education: in Ukraine and in the USA. It has been proved that the reform of higher education in Ukraine is aimed at professional development and personal growth of the future highly skilled specialist, which is one of the most difficult tasks of the modern educational process, which should ensure the multilateral development of young people who learn, developing and improving not only their professional qualities, knowledge and skills, but also forming important social features.

Keywords: Higher Learning Institution, evaluation, teachers and lecturers, education quality level, education service level, reform, society, subject, progress, modern development.

УДК 378 (092)

Н. Кошечко, канд. пед. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ФАСИЛИТАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМИ КОНФЛІКТАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Здійснено аналіз актуальних ідей із проблеми управління педагогічними конфліктами у вищій школі. Особливий акцент зроблено на інноваційних технологіях керування. Виняткову увагу приділено технології фасилітації в управлінні педагогічними конфліктами вітчизняних закладів вищої освіти. Детально розглянуто зміст, історичний аспект, принципи, етапи, стадії, специфіку фасилітації. Узагальнено функції, мету, дії, прийоми, техніки викладач-фасилітатора у вирішенні конфліктних ситуацій у вищій школі.

Ключові слова: заклади вищої освіти, педагогічні конфлікти, інноваційні технології, фасилітація, викладач-фасилітатор, стадії фасилітації.

Постановка проблеми. У наш складний час активної трансформації системи вищої освіти України актуальність проблеми управління педагогічними конфліктами стає очевидною. Явища модернізації та інтеграції у галузі освіти спричиняють протиріччя і пошуки нових ефективних моделей, інноваційних технологій професійного розвитку особистості студента.

Сучасні суспільні тенденції формують соціальне замовлення на зміст фахової підготовки студентів та постійний саморозвиток педагогів, які, відповідаючи вимогам часу, мають не тільки орієнтуватися у новітніх освітніх технологіях, а й набувати відповідних навичок та вмінь. Цьому сприяє особистісно орієнтований підхід у навчанні та викладанні у вищій школі. Він став основою для напрацювань різноманітних технологій, зокрема

фасилітації, яка набула специфічного використання у сфері управління педагогічними конфліктами, що стабільно супроводжують функціонування закладів вищої освіти. Знання сутності, динаміки, особливостей та профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі здатне заощадити час, зберегти продуктивність, здоров'я, підвищити креативність, професійну, інтелектуальну та особистісну компетентність студентів, викладачів та керівників закладів освіти.

У такій ситуації вкрай необхідною постає потреба у вивченні методів та технологій педагогічної конфліктології, яка є відносно "молодою" галуззю, наукового знання, що прогресивно розвивається відповідно до запитів освітнього середовища вітчизняної вищої школи. У ній педагогічні конфлікти виникають у взаємодії учасників

© Кошечко Н., 2018

навчально-виховного процесу (студентів, викладачів, адміністрації) через наявність певних протиріч, суперечностей у ціннісних орієнтаціях, поглядах, взаємних очікуваннях, нетактовності у спілкуванні, деструктивних учинках, а також у результаті недостатньої конфліктологічної культури індивідів. Тому гостро постає питання ефективного управління педагогічними конфліктами, що трактується як цілеспрямований вплив та подальша діяльність з метою їх вирішення у закладах освіти в результаті застосування методів, технологій або здійснення профілактики та корекції поведінки учасників конфлікту.

У "Тлумачному словнику" В. Даля можемо знайти визначення *технології* як мистецтва, майстерності, високого знання та вміння. Також технологія трактується як сукупність прийомів роботи, діяльності або науки про техніку. *Технології управління* – система спеціальних важелів та інструментів, які забезпечують сталий розвиток організації й особистості у ній через використання внутрішніх ресурсів та резервів. *Освітня технологія* – чіткий логічний змодельований алгоритм дій викладача та студентів, спрямований на досягнення конкретної мети. За В. М. Монаховим, *освітня технологія* – це модель спільної роботи викладача і студентів із планування, організації та проведення реального процесу навчання за умови забезпечення комфортності для всіх суб'єктів освітньої діяльності. Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи викладача зі студентами [1, с. 79].

Н. І. Криворучко стверджує, що серед технологій, які активно застосовуються в педагогічній практиці, можна виділити *традиційні* та *інноваційні*. Їх порівняльний аналіз дозволяє виділити як позитивні, так і негативні сторони. До переваг *традиційних технологій* можна віднести: науковість; організаційність; упорядкованість, структурованість навчального матеріалу; орієнтованість на розвиток пам'яті; емоційний вплив особистості викладача; оптимальні витрати ресурсів при масовому навчанні; доступність; урахування вікових та індивідуальних особливостей студентів. Проте традиційним технологіям властиві й недоліки: характер відносин "суб'єкт-об'єкт" між викладачем та студентами; орієнтація на формування шаблонного мислення; незадовільні умови для розвитку потенціалу особистості студента.

Під *інноваційними* процесами в освіті розуміють процеси виникнення, розвитку і проникнення в широку практику педагогічних нововведень, оскільки інновація – це не лише створення та впровадження нововведень, а й такі зміни, які мають визначальний характер, супроводжуються змінами в різновидах діяльності, стилі мислення. Впровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу покликане забезпечити підвищення якості навчання студентів або знизити витрати на досягнення звичних результатів освіти. Інноваційна педагогічна діяльність полягає у розробці, поширенні чи застосуванні освітніх інновацій. Метою будь-якого нововведення є підвищення ефективності педагогічного процесу. Ступінь ефективності нововведення залежить від того, яких витрат потребує конкретне нововведення і як довго воно даватиме корисний ефект. Отже, ефективність нововведення залежить від досягнутого завдяки його корисного ефекту, тривалості використання інноваційної освітньої технології, витрат на її впровадження [1, с. 82].

У контексті вищевказаного, важливості набуває *фасилітація* – технологія мотивування, ініціювання та стимулювання осмисленої відповідальної поведінки у студентів викладачем-фасилітатором, який дотримується концептуальних положень гуманістичного особистісно-орієнтованого підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури із проблеми конфліктів у закладах освіти дозволяє стверджувати, що вчені (А. Анцупов, Н. Ануфрієва, І. Ващенко, Н. Грішина, В. Журавльов, Г. Ложкін, М. Пірен, Н. Пов'якель, А. Шипілов) найбільшу увагу приділяли з'ясуванню сутності конфліктів, причин їхнього виникнення, розв'язанню конфліктних ситуацій. Питання ефективного управління конфліктними ситуаціями в організаціях вивчали М. Альберт, О. Бандурка, Ф. Бородкін, А. Дмитрієв, Ю. Запрудський, А. Здравомислов, Д. Зеркин, Л. Ємельяненко, Н. Коломійський, Н. Коряк, Л. Коузер, Х. Лейсі, М. Мескон, М. Рибаківа, М. Робер, Дж. Г. Скотт, Ф. Тільман, Ф. Хедоурі, Р. Шакуров, В. Шаленко тощо.

Останні десятиліття вітчизняні науковці почали приділяти увагу педагогічним конфліктам у закладах вищої освіти. Зокрема, Г. Козирев, І. Козич, С. Пашенко, Г. Шевченко в основному досліджували специфіку соціально-педагогічних конфліктів у закладах вищої освіти. Г. Антонов, Н. Булатевич, Н. Буркало, І. Ващенко, Н. Волкова розглядали деякі аспекти динаміки конфліктів у вищій школі. І. Сингаївська, І. Сорока виняткову увагу приділяли профілактиці конфліктів у педагогічних колективах ЗВО.

Підґрунтям фасилітативного підходу є праці: із концепції вільного розвитку людини К. Роджерса; із проблем управлінської діяльності, на основі системного підходу – Л. Орбан-Лембрик, Л. Романкова, В. Шукшунов, Г. Щедровицький; з питання етапів, динаміки фасилітації – О. Кондрашихіна, Л. Петровська, Т. Сорочан. У світлі екофасилітативного підходу П. Лушин розглядав механізми особистісних змін як переходу до нової ідентичності. Також у педагогічній науці проблемі сутності, змісту, структури та втілення технології фасилітації присвячено праці І. Авдєєвої, Є. Борисенко, Є. Врублевської, О. Галіцян, О. Дімової, Р. Дімухаметова, І. Жижині, В. Квас, Л. Куликова, О. Фісун, С. Хілько, А. Хоменко, К. Шевченко тощо. У них розглядаються питання впровадження в навчальний процес форм і технік фасилітації, полегшення та покращення спілкування як виду педагогічної взаємодії, становлення екзистенціальної спрямованості особистості, що сприяє усвідомленому і продуктивному саморозвитку суб'єктів спілкування [5, с. 2].

Мета статті. Проаналізувати та охарактеризувати фасилітацію як інноваційну технологію управління педагогічними конфліктами у закладах вищої освіти. Для досягнення мети були реалізовані такі завдання:

- проаналізовано зміст, історію, принципи, специфіку фасилітації;
- охарактеризовано її етапи та стадії розвитку групи у них;
- обґрунтовано основні прийоми, характеристики фасилітації.

Виклад основного матеріалу. Термін "фасилітація" у перекладі з англійської мови означає "полегшувати, сприяти, допомагати, просувати". *Фасилітація* – це професійна організація процесу групової роботи, за якої максимально задіяний потенціал усіх учасників групи. Це простір, в якому актуалізується колективний інтелект, виявляються проривні рішення, розв'язуються проблеми, конфлікти. Цей простір керується *фасилітатором* ("тим, хто сприяє, полегшує, допомагає вчитися, знає мету, впливає). Фасилітаційний вплив має основним завданням актуалізувати потребу в розвитку, особистісному зростанні, механізм якого ґрунтується на діалогічному діянні та певних особистісних характеристиках фасилітатора [2].

Поняття "фасилітатор" широко вживається в англійському світі, але поки що малопоширений в Україні та

СНД. Наприклад, провідна міжнародна асоціація фасилітаторів (The International Association of Facilitators), яку було утворено в 1989 р., на сьогодні включає понад 1200 членів із 63 країн. Із пострадянських країн у ній зареєстровано лише кілька осіб. Тим не менш, фасилітаторство входить як компонент у практику кваліфікованого тренера, ведучого дискусійні сесії та сучасного викладача, управління закладу освіти тощо.

Уперше цей термін був введений *К. Роджерсом* у книзі "Свобода вчитися", опублікованій у 1969 р. На думку автора, завдання вчителя полягає в тому, щоб дозволити учневі вчитися, жити його власну допитливість. Поліпшення якості навчання Роджерс пов'язував із можливостями вчителів у полегшенні цього процесу, створенні відповідних комфортних психолого-педагогічних умов. Центром навчально-виховного процесу є учень, який активно пізнає світ, вибираючи певну траєкторію розвитку в освітньому середовищі. Звідси, у контексті діяльності закладів вищої освіти, важлива функція викладача – підтримати студента у його навчальній пізнанні: сприяти успішному просуванню в потоці навчальної інформації, полегшити вирішення виникаючих проблем, усвідомити свої здібності [3, с. 259].

Технологія фасилітації передбачає комплекс алгоритмів та прийомів організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками педагогічного процесу, заснованого на використанні їхнього особистого досвіду, спрямованого на створення умов для розвитку суб'єктного досвіду, становлення здатності до творчості, самоактуалізації у навчальній та інших доступних сферах життєдіяльності. Існують різні *види фасилітації*: психологічна, педагогічна, соціальна, спортивна, екофасилітація.

Педагогічна фасилітація – специфічний вид педагогічної діяльності викладача, яка має за мету допомагати студенту в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати його прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей студента, актуалізувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації допомагаючого, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктивного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри [5, с. 3].

Педагогічна фасилітація – це умова продуктивності навчання, виховання і розвитку суб'єктів освітнього процесу за рахунок особливого стилю спілкування та власне особистості педагога. Для того, щоб реалізувати ідеї фасилітації у своїй діяльності, викладачу необхідно пізнати себе, розвиватися, будувати свою роботу таким чином, щоб надавати можливість студентам виявити себе як індивідуальність; щоб інтереси студентів (прагнення набути знання, вміння та навички) збігалися з інтересами педагога (бажання передати знання, вміння та навички, забезпечити їх засвоєння).

Усе окреслене вище набуває особливої значущості у контексті управління педагогічними конфліктами у закладах вищої освіти. Наразі в їх навчальні плани активно втілюється відносно нова дисципліна – **"Педагогічна конфліктологія"**. Це – галузь наукових психолого-педагогічних знань про способи та засоби передбачення, запобігання й подолання суперечностей, що виникають у навчально-виховному процесі освітніх інституцій. У

ньому особливий акцент поставлено на *новітніх технологіях*, таких, як коучинг, менторінг, модерація, фасилітація та інші.

Таким чином, у викладанні дисципліни "Педагогічна конфліктологія", зокрема, *фасилітація* дозволяє організувати продуктивне, результативне заняття і залучити всіх студентів до навчання як до свідомого і творчого процесу. Технологія фасилітації спрямована саме на те, щоб зробити участь студентів зацікавленою, мотивованою, націленою на здобуття освітніх результатів. Досягненню цієї мети інколи перешкоджають явища *соціальної інгібіції*, яка тлумачиться як пригнічення, призупинення, зниження рівня комфорту спілкування у студентів між собою та з викладачем. Так відбувається, коли члени групи внутрішньо суті негативними емоціями, почуттями, страхом, що суттєво заважають, а, інколи, навіть і шкодять якісній комунікації.

Педагогічна фасилітація забезпечує високий рівень засвоєння знань, набуття якісних умінь і навичок студентів та має перспективний потенціал для реалізації мети й завдань дисципліни "Педагогічна конфліктологія". У її викладанні педагог має будувати навчальний процес на основі принципів діалогічної стратегії міжособистісних впливів, розділяти повноваження зі студентами, постійно співпрацювати із групою.

Принципи фасилітації в управлінні педагогічними конфліктами, якими керується викладач у процесі взаємодії зі студентами: • емпатія; • толерантність; • увага; • розуміння; • співпереживання та співчуття; • довіра до природних здібностей особистості, якими вона користується не усвідомлено; • безумовне прийняття; • позитивна установка на діяльність; • заохочення оптимізму студента.

Викладачу-фасилітатору бажано бути рефлексивним та конгруентним:

- природно зосереджувати увагу на конструктивній взаємодії зі студентами;
- відповідно щиро, без напруги та фальшивої ролівої поведінки, допускати у них існування поглядів, ідей, які можуть суттєво відрізнятись від думок педагога;
- активно підтримувати та сприяти самостійності студентів у діях, словах;
- у разі потреби пропонувати групі реалізацію ідей, можливих рішень;
- дозволити студентам обирати найприйнятніші методи навчання.

Здійснюючи фасилітаційний вплив, педагог за допомогою простих ідей, крок за кроком поступово має підводити студентів до вирішення складних завдань. Така взаємодія характеризується комфортною позитивною комунікацією на засадах пірингової взаємодії ("сусідської угоди", вигідного зручного партнерського обміну інформацією, досвідом студентів між собою і з викладачем) та високого емоційного інтелекту педагога. ІQ викладача – здібності, які задіяні у сприйманні, усвідомленні та розумінні емоцій.

Емоційний інтелект – це здатність усвідомлювати свої почуття, емоції, використовувати, ефективно керувати ними, доносити до інших осіб, і на основі цих навичок успішно взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу, що вкрай важливо при управлінні педагогічними конфліктами у вищій школі.

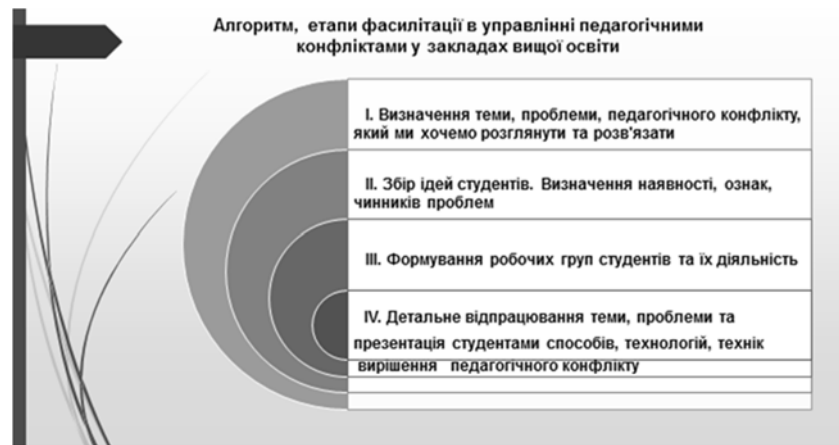

Рис. 1. Алгоритм фасилітації в управлінні педагогічними конфліктами ЗВО

Цей алгоритм втілюється викладачем-фасилітатором, урахувавши закономірності стадій еволюціонування тренінгової групи, які узагальнено за матеріалами "Цілі і техніка фасилітації" [6].

Стадія 1. Підготовча, неявна, опосередкована. Це – передумови виникнення групи – попередній життєвий досвід її членів.

• **Роль викладача-фасилітатора:** завчасно ознайомитися з резюме та портфоліо – самопрезентаціями, своєрідними "досьє досягнень" студентів для розуміння потреб, запитів, перспектив групи.

Стадія 2. Становлення групи. Знайомство. Початок взаємодії у групі.

• **Роль викладача-фасилітатора:** організувати комфортну продуктивну взаємодію, навчити працювати разом.

Стадія 3. Суперечок. Виявляються різні конфлікти або відкрита конкуренція між студентами за ресурси – владу, популярність, увагу і т. п.

• **Роль викладача-фасилітатора:** продовжувати бути позитивним та інформативним, демонструвати повагу, бути зразком наслідування.

Стадія 4. Затишшя, штилю. Студенти вже вивелися, зняли напругу, позбулися негативних емоцій і заспокоїлися у гармонійному стані.

• **Роль викладача-фасилітатора:** узагальнити здобутки групи, згуртовуючи її, зацентрувати увагу студентів на рівні довіри, щирості, доброзичливості, толерантності, які зросли.

Стадія 5. Стабілізації у розвитку. Команда починає працювати злагоджено, якісно.

• **Роль викладача-фасилітатора:** перекласти відповідальність за груповий процес на команду. Поділитися своєю владою. Слідкувати, щоб усі брали участь в обговоренні.

Стадія 6. Успішної діяльності, піднесення. Група застосовує ефективні способи організації командної роботи, вирішує складні проблеми, конфлікти, активно формується та отримує безцінний досвід взаємодії.

• **Роль викладача-фасилітатора:** забезпечувати групу інформацією, сприяти взаємодопомозі в групі, дарувати правдиві соціальні компліменти.

Стадія 7. "Завершення" настає внаслідок вирішення завдань, для розв'язання яких група створювалася або внаслідок втрати лідера.

• **Роль викладача-фасилітатора:** організувати підбиття підсумків та прощання або створення нової групи.

Працюючи з групою студентів під час вивчення дисципліни "Педагогічна конфліктологія", викладач-фасилітатор постійно підтримує два процеси: вирішення завдань та забезпечення процедури, позитивної атмосфери в групі. Реалізація кожного з них забезпечується специфічними засобами та способами діяльності педагога, які узагальнено за матеріалами "Цілі і техніка фасилітації" [6].

Таблиця 1

Функції, мета, дії викладача-фасилітатора в управлінні педагогічними конфліктами закладів вищої освіти

Функція (хто?що?)	Мета (як?)	Дії (яким чином?)
Ініціатор	Дати спрямування і мета групи	Пропонувати завдання, визначити конфлікт
Пошук інформації	Досягти розуміння потреби в інформації	Запитувати про факти-конфліктогени
Надання інформації	Забезпечити потрібною інформацією	Надавати факти, які стосуються конфлікту
Пошук думки	Перевірити наявність консенсусу	Запитувати про думки і почуття студентів
Надання думки	Забезпечити базис для думок групи	Заявляти про свої почуття і думки
З'ясування	Прояснити зміст понять та ідей	Визначати терміни, інтерпретувати ідеї
Розробка	Зменшити неясність, демонструвати наслідки	Давати приклади, розвивати, рефлексувати
Координація	Узгоджувати питання	Пропонувати різні способи узгодження
Розробка процедури	Установити порядок	Рекомендувати порядок дій, чіткий алгоритм
Резюмування	Показати, як ідеї пов'язані між собою	Об'єднувати питання, які пов'язані

Здійснюючи технологію фасилітації, викладачу бажано використовувати такі ефективні прийоми у взаємодії зі студентами:

- Бути дружнім, доброзичливим і чуйним.
- Виразити підтримку студентам, підбадьорювати їх.
- Висловлювати свої почуття і звертати увагу на почуття інших.
- Демонструвати високу мотивацію до змін.

• Дотримуватися демократичного партнерського стилю спілкування та

- мотивувати й заохочувати до нього студентів.
- Забезпечувати промовцю стимулюючу аудиторію.
- Зберігати єдність групи завдяки компромісам, визнанню помилок.
- Звертати увагу на потреби та інтереси студентів.

- Зменшувати напругу в групі через використання гумору, перерв.

- Конструктивно реагувати на критику та служити зразком для наслідування.

- Підтримувати відкриту дискусію, звертаючись до "мовчазних" членів групи,

- пропонувати обов'язкову участь у спілкуванні.

- Пояснювати сказане, використовувати перефразування.

- Реалізувати індивідуальний підхід до студентів.

- Сприймати ідеї від групи, демонструвати увагу.

Узагальнюючи позиції сучасних дослідників (О. Андреев, О. Кондрашихіна, О. Шахматова), К. Шевченко [3, с. 260] виділяє такі найбільш значущі *характеристики педагогічної фасилітативної взаємодії* (модифіковано відповідно до змісту, потреб вищої школи):

- **Співпраця.** Взаємодія викладача зі студентами та студентів між собою ґрунтується на розумінні й підтримці. Організація діяльності та взаємодії спрямована на конструктивне вирішення проблемних завдань, педагогічних конфліктів.

- **Власна позиція.** За кожним студентом визнається право на власну думку, позицію, що має на увазі щире зацікавлення у думці інших і не нав'язуванні власної думки.

- **Індивідуальність і рівність.** Кожен суб'єкт визнається неповторною особистістю, рівною серед інших у вияві своєї індивідуальності.

- **Саморозкриття.** Фасилітатор педагогічно грамотно й відкрито виявляє свої власні почуття та емоційні переживання, знімаючи психологічні бар'єри відчуженості між учасниками взаємодії.

- **Залученість кожного до спільної діяльності** (партисипативність). Співучасть студентів у організації діяльності з викладачем, спільне прийняття рішень про форми, способи і норми здійснення взаємодії, колективна відповідальність за прийняті рішення.

- **Організація простору.** Фасилітативна організація простору дозволяє вільно встановлювати зоровий контакт, виконувати спільні дії, обмінюватися вербальними і невербальними засобами комунікації, емоційними станами, забезпечуючи зворотний зв'язок і взаєморозуміння [3, с. 260].

Технологія педагогічної фасилітації передбачає у застосуванні різні ресурсні техніки. Найпоширеніші з них – Open Space ("Відкритий простір"), World Café ("Всесвітнє кафе"), Future Search ("Пошук майбутнього"), Appreciative Inquiry Summit ("Саміт позитивних змін"), Work Out ("Вихід за рамки") [7].

Техніка *"Відкритий простір"* – це організація процесу комунікації у студентській групі, спрямована на пошук вирішення педагогічного конфлікту, коли кожен член групи має відповісти на велику кількість приватних запитань інших студентів та знайти спільний компромісний вихід із проблеми. Переваги цієї техніки полягають у тому, що за короткий період часу викладач-фасилітатор отримує велику кількість відповідей, інформації, думок студентів та відбувається згуртування групи, об'єднаної важливою метою.

У цій техніці заслугове на особливу увагу викладач-фасилітатора оригінальні принципи діяльності групи. "1. Хто б не прийшов до цієї групи – це ті люди, які потрібні. 2. Щоб не трапилося – це єдине, що могло відбутися. 3. Коли б це не почалося – це правильний час. 4. Коли це закінчиться, тоді й закінчиться".

Техніка *"Всесвітнє кафе"* – оригінальний спосіб управління змінами у групі. Протягом неї відбувається збір

думок студентів не конкретно якоїсь вузької проблеми, а стратегічного напрямку розвитку групи у цілому. Основна увага акцентується на прагненнях та побажаннях студентів. Вони пропонують велику кількість ідей, які відразу обговорюються, піддаються критиці, сумнівам, модифікуються та доопрацьовуються членами групи. Таким чином, концентрується досвід та значний об'єм знань присутніх із певної теми, створюються умови для взаємного інтенсивного навчання студентів.

Техніка *"Пошук майбутнього"* полягає в тому, що кожен член групи має представити своє бачення вирішення конфлікту за лаконічною формулою – "Хто, що і як має вчинити". Опісля відбувається рефлексія, узгодження підходів, обговорення, формування єдиного рішення.

Техніка *"Саміт позитивних змін"* – джерело пробудження потенціалу членів групи. Їм потрібно написати і зачитати для всіх історію свого найбільшого досягнення, успішного розв'язання конфлікту. Важливі позитивні розповіді використовуються як базис для обміну досвідом, інформаційного збагачення, підвищення самооцінки студентів. Ця техніка застосовується для проведення широкого спектра позитивних змін у групі, які полягають, також, у підвищенні рівня конфліктологічної компетентності, розвитку лідерства, стратегічного планування, переміни культури відносин, удосконалення комунікативних процесів, з'ясування бачення та цінностей студентів, поліпшення якості взаємовідносин у групі тощо.

Техніка *"Вихід за рамки"* допомагає створити інноваційний інформаційний простір "тут і тепер" без перепон та кордонів, у якому викладач-фасилітатор зможе швидко приймати рішення в активному діалозі зі студентами. Ця техніка пропонує багатогранну варіацію на тему: "Що буде, якщо конфлікт вирішиться таким чином, що..." або "Що буде, якщо Ви у конфлікті почнете/перестанете...". Тобто, відбувається своєрідний вихід за межі своєї стандартної рольової поведінки, життєвого сценарію, відповідного патерну. Розігрується вихід за рамки шаблонних функціональних зобов'язань, що стимулює розвиток творчості студентів та викладача.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти **висновку**, що проблема, розглянута нами, є актуальною та значущою і потребує подальшого дослідження. Зокрема, на особливу увагу науковців заслуговують техніки фасилітації, детальне обґрунтування механізму їх дії та впливу на особистість студента.

Узагальнюючи все означене вище, доходимо **висновку**, що фасилітація – дієва продуктивна технологія в управлінні педагогічними конфліктами у вищій школі. Її основний зміст вкладається у таке положення-висловлювання фасилітатора: "Я тобі допоможу – знаю мету і ми разом знайдемо шлях до неї!".

Фасилітатор – це особа, яка організовує процес, залучає учасників і структурує роботу групи. Викладач-фасилітатор – це особистість, яка дидактично грамотно та якісно забезпечує успішну групову комунікацію студентів. Тобто вирішує поставлені завдання, сприяючи комфортній атмосфері та плідності обговорення. Викладач-фасилітатор перетворює процес комунікації у зручний і легкий для всіх її учасників, допомагає групі зрозуміти загальну мету й підтримує позитивну групову динаміку для досягнення цієї мети у процесі дискусії, не захищаючи при цьому одну з позицій або сторін.

Отже, **фасилітація** – дієвий інструмент, універсальна технологія, опанування якою значно підвищує

якість засвоєння не тільки дисципліни "Педагогічна конфліктологія", інших навчальних курсів, але й загалом професійну й особистісну компетентність та продуктивність студентів за рахунок заощадження часу, ресурсів, творчих перспектив.

Список використаних джерел

1. Кошечко Н. В. Принципи, методи та технології навчання студентів ВНЗ з педагогічної конфліктології: загально-теоретичні (С. Х. Чавдаров) та сучасні емпіричні аспекти / Н. В. Кошечко // Внесок С. Х. Чавдарова (1892–1962) у розвиток педагогічної науки і практики: матеріали наук.-пед. читань, присвячених 125-річчю від Дня народження С. Х. Чавдарова, 22 вересня 2017 р. / за заг. ред. А. А. Марушкевич. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2018. – С. 61–85.
2. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен / О. В. Фісун : зб. наук. пр. Харківськ. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. – 2010. – Вип. 2.13 (109). – С. 133–139.
3. Шевченко К. О. Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя / К. О. Шевченко : зб. наук. пр. Психологічні науки. – 2014. – Вип. 2.13 (109). – С. 258–263.
4. Фасилітація. Модерація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jak.magey.com.ua/articles/fasilitacija-moderacija-mediacija.html>.
5. Хілько С. Особливості формування фасилітаційної позиції майбутнього психолога в системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%A5%D0%98%D0%9B%D0%AC%D0%9A%D0%9E.pdf.
6. Цілі і техніка фасилітації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16330826/psihologiya/tsili_tehnika_fasilitatsiyi.

7. Краткий обзор некоторых методов фасилитации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jarki.ru/wpress/2012/02/06/2970>.

References

1. Koshechko N. V. Pryntsypy, metody ta tekhnolohiyi navchannya studentiv VNZ z pedahohichnoyi konfliktoholiyi: zahal'no-teoretychni (S. KH Chavdarov) ta suchasni empyrychni aspekty / N. V. Koshechko // Vnesok S. KH. Chavdarova (1892–1962) v rozvytok pedahohichnoyi nauky i praktyky: materialy naukovo-pedahohichnykh chytan', prysvyachenykh 125-richchyu vid Dnya narodzhennya S. KH. Chavdarova, 22 veresnya 2017 r. / Za zahal'noyu redaktsiyeyu A. A. Marushkevych. – Nizhyn: PP Lysenko M.M., 2018. – S. 61–85.
2. Fisun O. V. Pedahohichna fasylytatsiya yak bahatoznachnyy fenomen / O. V. Fisun // Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. "Zasoby navchal'noy ta naukovo-doslidnoy roboty". – 2010. – Vyp. 34. – S. 133–139.
3. Shevchenko K. O. Pedahohichna fasylytatsiya u konteksti profesiynoi kompetentnosti vchytelya / K. O. Shevchenko // Zbirnyk naukovykh prats'. Psykholohichni nauky. – 2014. – Vyp. 2.13 (109). – S. 258–263.
4. Fasylytatsiya. Moderatsiya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://jak.magey.com.ua/articles/fasilitacija-moderacija-mediacija.html>.
5. Khil'ko S. Osoblyvosti formuvannya fasylytatsiynoi pozytsiyi maybutn'oho psykholoha v systemi pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%A5%D0%98%D0%9B%D0%AC%D0%9A%D0%9E.pdf.
6. Tsili i tekhnika fasylytatsiyi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.com/16330826/psihologiya/tsili_tehnika_fasilitatsiyi.
7. Kratkyy obzor nekotorykh metodov fasylytatsiyi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://jarki.ru/wpress/2012/02/06/2970>.

Надійшла до редколегії 10.02.18

N. Koshechko, PhD (Pedagogical Sciences)
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FACILITATION AS AN INNOVATIONAL TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL CONFLICT MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION

The article analyzes actual ideas on the problem of managing pedagogical conflicts in higher education. Special emphasis is put on innovative management technologies. Exclusive attention is paid to the technology of facilitation in the management of pedagogical conflicts of domestic institutions of higher education. The contents, historical aspect, principles, stages, specificity of the facilitation are considered in detail. The functions, purpose, actions, techniques, techniques of the faculty-facilitator in solving conflict situations in the high school are generalized.

The technology of pedagogical facilitation involves the use of various resource techniques. The most common of them are "Open Space", "World Café", "Future Search", "Appreciative Inquiry Summit", "Work Out".

Working with a group of students while studying the discipline "Pedagogical Conflictology", the facilitator constantly supports two processes: solving problems and ensuring the procedure, positive atmosphere in the group.

Summarizing all the above, we conclude that facilitation is an effective productive technology in the management of pedagogical conflicts in higher education. Its main content is put into the following statement of the facilitator: "I will help you – I know the purpose and we will find a way together for it!"

The facilitator is the person who organizes the process, engages the participants, and structures the work of the group. Teacher-facilitator – a person who didactically competently and qualitatively provides a successful group communication of students. That is, it solves the tasks, contributing to the comfortable atmosphere and fruitfulness of the discussion. Facilitator transforms the communication process into a convenient and easy for all its participants, helps the group to understand the overall goal and maintains a positive group dynamics to achieve this goal in the process of discussion, while not protecting one of the positions or parties.

Therefore, facilitation is an effective tool, a universal technology, the mastery of which greatly enhances the quality of mastering not only the discipline "Pedagogical Conflictology", other training courses, but also the professional and personal competence and productivity of students in general, at the expense of saving time, resources and creative perspectives.

Keywords: higher education, pedagogical conflict, innovative technologies, facilitation, facilitator, stages of facilitation.

УДК 378

Н. Креденець, д-р пед. наук,
Львівський коледж індустрії моди
Київського національного університету технологій та дизайну, Львів

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Досліджено зміст професійно-психологічної компетентності спеціалістів легкої промисловості, формування якої виступає важливим педагогічним завданням навчальної підготовки майбутніх фахівців виробничій сфері. Товарна привабливість продукції легкої промисловості визначається не стільки її об'єктивними властивостями, скільки суб'єктивними, психологічними потребами споживача. Тому навчальна підготовка спеціалістів легкої промисловості має сприяти формуванню їхньої професійно-психологічної грамотності як важливої складової частини загальної фахової компетентності.

Ключові слова: навчальна підготовка спеціалістів, легка промисловість, професійно-психологічна компетентність, компетентнісна освіта.

Постановка проблеми. Виклики сучасної інформаційної доби, специфіка інноваційного виробництва ставлять якісно нові вимоги до підготовки спеціалістів для всіх його сфер та галузей. Причому ці вимоги виходять далеко за межі суто організаційних або технологічних

питань, а торкаються сфери гуманітарного характеру. Відповідно до цих вимог, освітні системи підготовки спеціалістів господарчої сфери потребують принципового оновлення та якісного вдосконалення.